„PHILOLOGICAL STUDIES“ – Славистичко меѓународно интердисциплинарно списание од областа на хуманистичките науки

Издавач

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Институт за македонска литература – Скопје

***Philological Studies,* Vol. XXIV No. 1 (2026)**

Главен уредник

проф. д-р Јасмина Мојсиева-Гушева – Институт за македонска литература, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Македонија

Извршен уредник:

д-р Тамара Ќупева – Институт за македонска литература. Скопје, Северна Македонија

Уредувачки одбор

проф. д-р Ивица Баковиќ – Факултет за хуманистички и општествени науки, Универзитет во Загреб, Хрватска

д-р Бојан Чолак – Институт за литература и уметност, Белград, Србија

д-р Нина Дитмајер-Прандо – Институт за словенечка литература и литературни студии, Љубљана, Словенија

проф. д-р Роберт Ходел – Институт за славистички студии, Универзитет во Хамбург Германија

проф. д-р Бранко Тошовиќ – Институт за славистички студии, Универзитет „Карл-Франц“ во Грац, Австрија

проф. д-р Оксана Микитенко – Институт за: уметнички студии, фолклор и етнологија „Максим Рилски“, Национална академија на науки на Украина, Киев, Украина

СОДРЖИНА / CONTENT

Предговор (мк) 17

Preface (en) 18

Предговор (ср) 19

Predgovor (sl) 20

Predgovor (hr) 21

Филозофски и културолошки проблеми / Philosophical-Cultural Problems

Влатко Деловски / Vlatko Delovski

ТЕЛОТО КАКО „ЛОГОС НА ПЕРЦЕПЦИЈА“ /

THE BODY AS LOGOS OF PERCEPTION 25-45

Стефан Марковски / Stefan Markovski

EPIGRAPHIC ILLUSTRATIVE TESTIMONIES/ARTIFACTS FROM THE SITES OF THE VARDAR REGION RELATED TO WINE, GRAPEVINE, AND THE DIONYSIAN /
ЕПИГРАФСКИТЕ СЛИКАРСКИ СВЕДОШТВА/АРТЕФАКТИ ОД ЛОКАЛИТЕТИТЕ ОД ПОВАРДАРИЕТО ПОВРЗАНИ СО ВИНОТО, ВИНОВАТА ЛОЗА И ДИОНИЗИСКОТО 47-65

Катерина Петровска - Кузманова / Katerina Petrovska - Kuzmanova

ДЕМОНСКИТЕ СУШТЕСТВА ВО МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ ВЕРУВАЊА /

DEMON CREATURES IN MACEDONIAN FOLK BELIEFS 67-80

Историја и филологија / History and Philology

Давор Јанкулоски / Davor Jankuloski
РАКОПИСОТ НА СЕРАФИМ ДАБИЌ ОД 1873 ГОДИНА – ИЗВОР ЗА ПРОУЧУВАЊЕ НА ТОПОНИМИЈАТА НА СЕЛОТО ОРЛАНЦИ – КИЧЕВСКО /

THE MANUSCRIPT OF SERAFIM DABIĆ FROM 1873 AS A SOURCE FOR THE STUDY OF THE TOPONYMY OF ORLANCI (KIČEVO REGION)..... 83-101

Наталија Поповска / Natalija Popovska
ДИНАСТИЧКИОТ ЛЕГИТИМИТЕТ НА КЛЕОПАТРА ВО ВОЈНИТЕ НА ДИЈАДОСИТЕ /

THE DYNASTIC LEGTIMACY OF CLEOPATRA IN THE WARS OF THE DIADOCHOI 103-121

Јазикот во историско-културолошки контекст (компаративен аспект) / Word in Historical and Cultural Context (Comparative Aspect)

Јана Луческа / Jana Lucheska
МАКЕДОНСКИ, БУГАРСКИ И СРПСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ И ПАРЕМИИ СО КОМПОНЕНТА ВОЛК, ВЪЛК, ВУК /
MACEDONIAN, BULGARIAN AND SERBIAN PHRASEOLOGISMS AND PAREMIAE WITH THE COMPONENT WOLF, V`LK, VUK 125-144

Литературата во интеркултурен контекст / Literature in Intercultural Context

Kristina Dimovska / Кристина Димовска
MELANCHOLY IN SELECTED SHORT STORIES BY STEFAN ŻEROMSKI AND SIMON DRAKUL /

МЕЛАНХОЛИЈАТА ВО ИЗБРАНИ РАСКАЗИ ОД СТЕФАН ЖЕРОМСКИ И ОД СИМОН ДРАКУЛ..... 147-167

Александра М. Гецић / Aleksandra M. Gecić
КУЛТУРНИ МОСТОВИ РУСКЕ ЕМИГРАЦИЈЕ: ЖИВОТ И РАД НИКИТЕ САЉНИКОВА У СРБИЈИ /

CULTURAL BRIDGES OF RUSSIAN EMIGRATION : THE LIFE AND WORK OF NIKITA SALNIKOV IN SERBIA 169-187

Neža Kočnik

"DANAS NI KO FČASEH": NAREČNA POEZIJA KOSTELSKEGA POETA IVANA LISACA /

"TODAY ISN'T LIKE IT USED TO BE": DIALECT POETRY BY THE KOSTEL POET IVAN LISAC 189-217

Ана М. Мумовић / Ana M. Mumović

КЊИЖЕВНЕ ТЕМЕ, ПРОБЛЕМИ И АПОРИЈЕ У ТУМАЧЕЊУ ДЕЛА РАДОМИРА ИВАНОВИЋА (У СВЕТЛУ НАУЧНЕ МОНОГРАФИЈЕ МИЛОША ЂОРЂЕВИЋА) /

LITERARY THEMES, PROBLEMS AND APORIAS IN THE INTERPRETATION OF THE WORK OF RADOMIR IVANOVIĆ (IN LIGHT OF THE SCHOLARLY MONOGRAPH BY MILOŠ ĐORĐEVIĆ) 219-243

Современото општество во културата, јазикот и литературата / Modern Society in Culture, Language and Literature

Тијана Балек / Tijana Balek

О (ДАТИВНИМ) КОНСТРУКЦИЈАМА ЕПИСТЕМИЧКЕ ОЦЕНЕ НА МАТЕРИЈАЛУ СРПСКИХ ИНТЕРНЕТ ТЕКСТОВА /

ON (DATIVE) CONSTRUCTIONS OF EPISTEMIC ASSESSMENT IN THE MATERIAL OF SERBIAN INTERNET TEXTS 247-269

Vida Davidović

POMORANDŽINA KORA: (ANTI)DIDAKTIČKA POLITIČKA DRAMA I NJENE IDEOLOŠKE IMLIKACIJE /

(ANTI-)DIDACTIC POLITICAL DRAMA AND ITS IDEOLOGICAL IMPLICATIONS 271-287

Александра Ѓуркова / Aleksandra Gjurkova

МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ВО ЈАВНАТА КОМУНИКАЦИЈА / MACEDONIAN LANGUAGE IN PUBLIC COMMUNICATION 289-300

Проучување на говорот и лингводидактика / Speech Studies and Language Didactics

Бојана Мандровска, Магдалена Трајческа, Виолета Јанушева / Bojana Mandrovska, Magdalena Trajčeska, Violeta Januševa

КОХЕРЕНЦИЈАТА ВО ПИСМЕНИТЕ РАБОТИ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ /

COHERENCE IN THE MACEDONIAN LANGUAGE WRITTEN ASSIGNMENTS IN PRIMARY EDUCATION 303-315

Биљана Мирчевска-Бошева / Biljana Mirchevska Bosheva

ПРИМЕНА НА КОРПУСИТЕ ВО НАСТАВАТА: СО АКЦЕНТ НА ФРАЗЕМСКИТЕ КОНСТРУКЦИИ /

THE APPLICATION OF CORPORA IN LANGUAGE TEACHING:WITH A FOCUS ON PHRASEME CONSTRUCTIONS 317-340

Кристина Окуличиуте Микац / Kristina Okuličiute Mikac

СТРУКТУРНЫЕ И ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОГО МОЛОДЁЖНОГО СЛЕНГА И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В ПРАКТИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РКИ (УРОВНИ B1–B2) /

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL FEATURES OF CONTEMPORARY RUSSIAN YOUTH SLANG AND ITS APPLICATION IN TEACHING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE (LEVELS B1–B2) 341-359

Рецензии и информации / Reviews and Information

Katarina-Antonia Boras

PRIMIJENJENA LINGVISTIKA DANAS I SUTRA /

APPLIED LINGUISTICS TODAY AND TOMORROW 363-369

Наталија Благојевић / Natalija Blagojević

КЊИЖЕВНОСТ И СТРИП: ИНТЕРМЕДИЈАЛНИ ДИЈАЛОЗИ И НОВИ ТЕОРИЈСКИ ОКВИРИ /

LITERATURE AND STRIP:INTERMEDIAL DIALOGUES AND NEW THEORETICAL FRAMEWORKS 371-373

Elena Pavlović
FENOMENI SNA I PROROŠTVA U FOLKLORNIM ŽANROVIMA: SINTETIČKI UVID U SAVREMENA ISTRAŽIVANJA /

PHENOMENA OF DREAMS AND PROPHECY IN FOLKLORE GENRES: A SYNTHETIC INSIGHT INTO CONTEMPORARY RESEARCH 375-379

Сарита Трајанова / Sarita Trajanova
МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА „ТАЈНАТА НА ЧОВЕЧКАТА ДУША НИЗ ПРИЗМАТА НА КНИЖЕВНОСТА“ /

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE "THE SECRET OF THE HUMAN SOUL THROUGH THE PRISM OF LITERATURE" 381-386

UDK: 929 Salnikov, N.
UDK: 314.151.3-054.72(=161.1)(497.11)

КУЛТУРНИ МОСТОВИ РУСКЕ ЕМИГРАЦИЈЕ: ЖИВОТ И РАД НИКИТЕ САЉНИКОВА У СРБИЈИ

Александра М. Гецић
Филолошки факултет Универзитета у Београду
докторанткиња
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-1598-689X

Кључне речи: руска емиграција, Никита Сањников, културни мостови, српско школство, културни идентитет, историја образовања, породична архива

Резиме: Никита Сањников, генерал руске царске војске, након Октобарске револуције прелази у Краљевину СХС, где наставља живот и рад као професор историје и директор гимназија у више градова Србије. Његова биографија представља вредан пример културног преношења и адаптације у оквиру миграционих токова почетком XX века. Циљ рада је да истражи културолошки допринос Сањникова српском школству и друштву, као и да сагледа на који начин је он, као представник руске емиграције, спајао елементе руске образовне традиције са локалним културним наслеђем. Метод истраживања заснива се на анализи архивске грађе, школских докумената, новинских чланака као и на сведочењима потомака Никите Сањникова о његовом животу и раду. Очекује се да ће рад показати како је Сањников кроз своју педагошку и управну делатност постао значајан „културни мост“ између две средине, оставивши трајан печат на генерације ученика и локалне заједнице. Истраживање такође доприноси разумевању ширих културних последица емиграционих процеса и интеграције интелектуалаца у нове друштвене контексте.

CULTURAL BRIDGES OF RUSSIAN EMIGRATION: THE LIFE AND WORK OF NIKITA SALNIKOV IN SERBIA

Aleksandra M. Gecić
Faculty of Philology, University of Belgrade
Ph.D. Studient
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-1598-689X

Keywords: Russian emigration, Nikita Salnikov, cultural bridges, Serbian education, cultural identity, history of education, family archive

Summary: Nikita Salnikov, a general of the Russian Imperial Army, moved to the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes after the October Revolution, where continued his life and work as a history teacher and director of high schools in severalSerbian towns. His biography represents a valuable example of cultural transmission and adaptation within migration flows at the beginning of the 20th century. The aim of this paper is to explore Salnikov's cultural contribution to Serbian education and society, as well as to examine how, as a representative of Russian emigration, he combined elements of Russian educational tradition with local cultural heritage. The research method is based on the analysis of archival sources, school documents, newspaper articles, as well as on the testimonies of Nikita Salnikov's descendants regarding his life and work. The study is expected to show how Salnikov, through his pedagogical and administrative activities, became an important "cultural bridge" between two communities, leaving a lasting impact on generations of students and local society. The research also contributes to understanding the broader cultural consequences of emigration processes and the integration of intellectuals into new social contexts.

1. Увод

Након Октобарске револуције 1917. године и слома Руске империје, велики број руских интелектуалаца напушта своју земљу бежећи од новог политичког поретка и настањује се у различитим европским срединама, међу којима и у тадашњој Краљевини СХС.

У условима послератних демографских губитака и опште друштвене обнове у Краљевини СХС, долазак руске емиграције имао је значајну улогу у више области друштвеног и културног

живота. Руска емиграција у том периоду представља важан културно-историјски феномен који је оставио дубок траг у развоју српске културе, образовања и уметности током XX века. Њено деловање није се сводило на процес индивидуалног прилагођавања новој средини, већ је подразумевало и успостављање својеврсних „културних мостова“, захваљујући којима су се преносили знање, традиција и уметничке вредности.

Ово истраживање усмерено је на једног од представника руске емиграције – Никиту Сањникова, најмлађег генерала Беле армије, који се након емиграције одрекао војне службе и посветио просветном раду и управљању школама највише у унутрашњости данашње Србије. Досадашња истраживања руске емиграције углавном су била усредсређена на Београд, док су други градови знатно слабије обрађени. Постојећа литература и завичајни извори пружају тек делимичан увид, без целовите и систематске анализе деловања емиграната у унутрашњости.

Полазећи од архивске грађе, укључујући и породичну документацију, као и релевантну научну и завичајну литературу, рад има за циљ да реконструише живот и делатност Никите Сањникова у Србији, с посебним освртом на његов просветни и административни ангажман. На тај начин настоји се да се допринесе потпунијем разумевању улоге руске емиграције у локалном и националном културном контексту.

2. Царска Русија

2.1. Преци и потомци Никите Сањникова. – Никита Сањников потиче из сложене и историјски занимљиве породице (слика број 1.) Његов деда, Паоло Дератани, био је Италијан и војник у Гарибалдијевој војсци. Након њеног слома и изгнанства, али и услед љубави према Јелени – Никитиној баки, одлучује да остане у Русији. Том приликом узима женино презиме Сањников, а своје име прилагођава руском језичном и културном обрасцу, постајући Павел, што сведочи о спајању различитих културних и личних идентитета у оквиру породице. Никитина мама звала се Дарија Мелехова, док је отац Василиј такође био војно лице.

Када је реч о Никитиним потомцима, имао је сина Виктора који је завршио Машински факултет и на њему предавао, а његовим стопама кренуо је и Никитин унук Александар. Ипак, козачка традиција остала је присутна у породици Саљников, те се Виктор школовао и у војном корпусу у Белој Цркви у Србији. Никитина снаја била је Македонка Драга Васић, архитекта по струци, док је прва супруга његовог унука Александра била Српкиња Даница, а друга Елмира, пореклом из Казахстана.

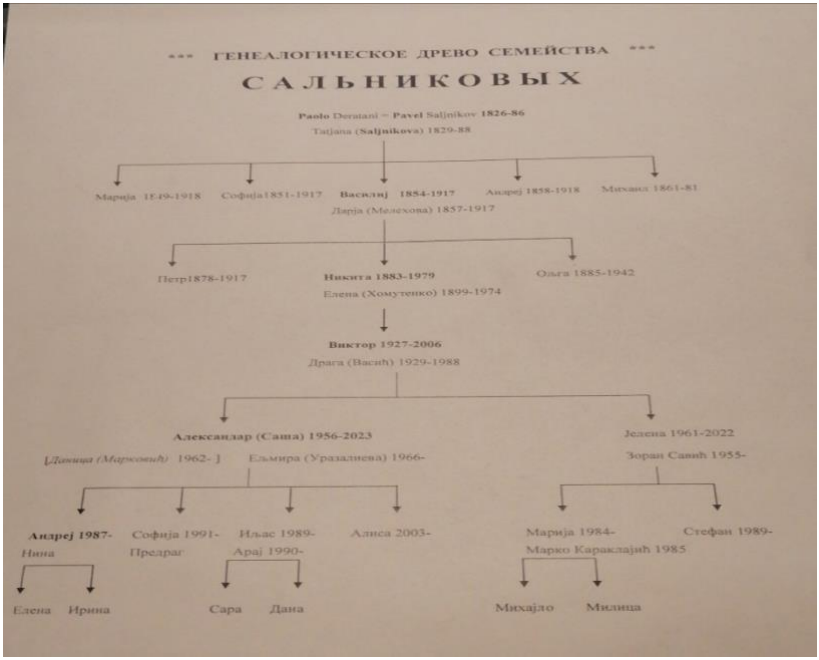
О сложеном идентитетском и културном наслеђу ове породице сведочи и ова изјава потомка:

Мој наврдеда Паоло, италијански војник, због љубави према мојој наврбаби прихватио је руски идентитет. Мој чукундеда био је козак, а прадеда најмлађи генерал Беле армије, који је, иако поносан на своје порекло, био приморан да напусти отаџбину и дође у братску земљу. Деда је рођен у Југославији као руски Југословен и оженио се Македонком, док је мој отац истицао свој југословенски идентитет. Моја мајка је Српкиња, а ја се данас осећам као Србин и ову земљу доживљавам као своју, мада не заборављам и огњиште мојих предака, моју Русију[1].

Ова изјава јасно указује на сложен и слојевит процес формирања идентитета кроз више генерација, у којем се преплићу различити национални, културни и историјски утицаји. Од италијанског порекла, преко руског војног и културног наслеђа, до југословенског, а потом и српског идентитета, уочава се континуитет прилагођавања новим друштвеним околностима, уз истовремено очување појединих елемената породичне традиције. Посебно је значајно што се у оквиру породице одржава свест о пореклу, али се и гради нови идентитет у складу са средином у којој њени чланови живе.

[1] Из интервјуа са Никитиним праунуком – Андрејем Саљниковим. Београд 2025.

Оваква динамика идентитета представља типичан пример деловања руске емиграције у Србији: она није подразумевала само физичко пресељење, већ и сложен процес културне интеграције и трансформације. У томе контексту, породица Никите Сањникова може се посматрати као својеврстан „културни мост“, у оквиру ког се кроз генерације преносе језик, традиција и вредности, али и прихватају нови културни обрасци, чиме се обликује јединствен спој различитих идентитета.

Слика 1. Родослов породице Сањников[2]

А. Рано детињство и образовање. – Након сагледавања породичног порекла, неопходно је осврнути се на рани живот Никите Сањникова, који је у значајној мери одредио његов даљи развој.

[2] Кућна архива Александра Сањникова. Родослов (2025).

Рођен је 31. марта 1885. године у Куликову, у Донској области Царске Русије[3]. Потекао је из козачке породице донских козака, у којој су неговани војнички и православни дух. У том културном и друштвеном оквиру војна служба није представљала само обавезу, већ и питање части и породичне традиције. Као припадници козачког сталежа, његова браћа су, у складу с породичним наслеђем, бирала војнички позив, што је утицало и на његово сопствено опредељење.

Гимназијско образовање стекао је у Воронježу, где је развијао своја интелектуална интересовања. Према породичном обичају, као најмлађи син био је усмерен ка духовном образовању, те је након гимназије похађао Духовну академију. Ипак, упркос том образовном усмерењу, његова лична тежња била је окренута ка војној служби, због чега је школовање наставио на Војној академији[4].

Осим војног образовања, Никита је истовремено неговао и хуманистичка интересовања: уписао се на Филозофски факултет, завршио га и положио професорски испит. Тема његовог рада, „Односи Русије према православној цркви на Балкану“, указује на рано интересовање за културне и верске везе између Русије и Балкана[5]. Додатно је проширио своја знања похађањем курса археологије, чиме се обликује као личност са изразито широким образовним и културним хоризонтом[6].

Б. Војна каријера и Бела армија. – Никита је током грађанског рата у Русији показао изузетну храброст и стратешке способности, што га је довело до чина најмлађег генерала Беле армије. Грађански рат (1917–1922) представљао је сукоб између Белих, који су заступали монархистичку и традиционалну државну идеју Руске империје, и Црвених, присталица

[3] Кућна архива Александра Сањникова. Пријава боравка Никите Сањникова.
[4] Кућна архива Александра Сањникова. Пријава боравка, одељак образовање.
[5] Кућна архива Александра Сањникова. Документ о положеном испиту и теми рада.
[6] Кућна архива Александра Сањникова. Документ о положеном испиту из археологије.

Бољшевичке револуције. Значај Никите, као војне личности потврђује и његово помињање у роману *Тихи Дон* Михаила Шолохова, што сведочи о његовој препознатљивости у оквиру Беле армије и историјског контекста сукоба[7].

Током војних операција командовао је сопственим јединицама, а поседовао је и четири генералска коња, што симболички указује како на његов војнички статус, тако и на припадност традицији. У условима тешких борби и неповољног развоја ратних прилика, Бела армија била је, након слома монархије и немогућности да се одупре снагама Црвене армије, принуђена на повлачење ка Феодосији. Током тога повлачења Никита је био рањен, а његово лечење поверено је Јелени Хомотенко, која ће касније постати његова супруга. Овај период не сведочи само о његовој војничкој улози, већ и о формирању личних односа у условима кризе, који ће касније имати значајан утицај на његов живот у емиграцији. Према царском указу из 1913. године Никита Сањников одликован је Орденом Светог Станислава[8].

Слика 2. Портрет Никите Сањникова[9]

[7] Михаил Шолохов. *Тихий Дон.* Москва: Советский писатель, 1965.

[8] Кућна архива Александра Сањникова. Указ о одликовању Никите Сањникова Орденом Светог Станислава, од цара Николаја II, 1913.

[9] Кућна архива Александра Сањникова. Портрет Никите Сањникова, рад сликара Григорија Самојлова, такође руског емигранта.

Слика 3. Ордење генерала Никите Сањникова[10]

3. Краљевина СХС, Краљевина Југославија, Србија

3.1. Пећ: долазак и први кораци у просвети. – Венчање Никите Сањникова и Јелене Хомотенко одржано је у Феодосији, у Александро-невском сабору, након повлачења Беле армије[11]. Јелена је завршила женску гимназију у Феодосији и касније радила као наставница. Брак је склопљен у кратком року, у условима неизвесности и хитности, будући да су припадници Беле армије били принуђени да напусте земљу.

Одмах после венчања Никита је са војском напустио Феодосију и отпловио ка Србији. Јелена, међутим, није могла да му се придружи јер јој породица није дозволила одлазак. Премда је покушала да побегне, по доласку на пристаниште затекла је празну луку – последњим бродом отпутовао је Никита са својом

[10] Кућна архива Андреја Сањникова. Ордење генерала Никите Сањникова.
[11] Кућна архива Александра Сањникова. Документ о склапању брака Никите и Јелене Сањников, 1920.

јединицом; иако није желео да оде без супруге, као генерал није могао да напусти војску.

Уследила је вишегодишња раздвојеност, током које су се дописивали, све до 1926. године, када је, након ублажавања мера у Совјетском Савезу у време НЕП-а, Јелена успела да отпутује и придружи му се у Пећи, где ју је Никита дочекао уз војни оркестар.

Драга моја, тешко је овде без тебе. Пећ мали градић али је прелеп, верујем да ће ти се допасти ова неописива лепота. Једва чекам да дођеш и да наставимо наш живот у братској земљи[12].

При доласку у Краљевину СХС Никита је, као и други припадници руске емиграције пристигли преко луке Бар, био подвргнут обавезном карантину у трајању од 40 дана. Након тога, емигранти су распоређивани у различите градове, како би се избегло њихово масовно задржавање у једном месту, те је тако Никита упућен у Пећ. Ту је боравио дужи низ година, супруга Јелена му се придружује 1926. године и убрзо након њеног доласка, у оквиру једног краћег путовања са групом руских емиграната бораве на Цетињу, где су, по одлуци краља Александра I Карађорђевића, били свечано дочекани.

Према сведочењима, краљ је са посебном пажњом приступио избеглицама, показујући разумевање за њихову судбину. Приликом сусрета са Никитом и Јеленом на Цетињу, обратио им се на руском језику и распитивао о њиховом пореклу. Јелена је, под утиском страха и несигурности након недавних политичких превирања, оклевала да га јасно истакне, те је одговорила: „Ја сам Цетињанка“, што је изазвало благо изненађење и осмех присутних. Ова епизода сведочи о психолошком стању емиграната, али и о топлом пријему у новој средини. Након овог боравка, Никита и Јелена се враћају у Пећ где настављају свој рад и живот и управо у Пећи им се 1927. године родио син Виктор.

[12] Кућна архива Александра Саљникова. Писмо Никите Саљникова супрузи Јелени, 1925.

Са собом је Јелена понела и две иконе из доба Царске Русије – Богородицу и Исуса Христа. Будући да је изношење предмета из СССР-а било забрањено, сакрила их је у дупло дно кофера. Данас се икона Богородице налази у кући Александрове сестре, која носи име по баки Јелени, док се икона Исуса Христа чува у породичном дому Александра Сањникова.

Ови предмети представљају не само породичну успомену, већ и симбол континуитета духовног и културног наслеђа.

Слика 4. Икона Исуса Христа из Царске Русије[13]

О Сањниковом научном и педагошком угледу сведочи и чињеница да је 1926. године именован за помагача Скопског научног друштва[14].

Током ратних година војска Краљевине Југославије понудила му је поновно ангажовање у војној служби, али је Никита ту понуду одбио. Иако је остао лојалан држави у којој је живео, свој допринос усмерио је искључиво на просветни и друштвени рад. За разлику од појединих припадника руске емиграције који су неговали реваншистичке идеје, он је такве ставове одбацио, не желећи да учествује у плановима који су подразуме-

[13] Кућна архива Александра Сањникова. Икона Исуса Христа из Царске Русије, 2025.

[14] Кућна архива Александра Сањникова. Писмо Скопског научног друштва које Никиту Сањникова проглашава помагачем поменутог друштва, 1926.

вали сарадњу са фашистичком Немачком и борбу против сопственог народа.

Како је сам истицао, у грађанском рату не постоји победа, већ само заједнички губитак, јер брат устаје на брата, а народ се дели унутар сопственог бића. Ни бела ни црвена страна не носе потпуну истину, већ се она налази између, док последице подједнако погађају све. Управо стога сматрао је да се у таквим сукобима мора имати у виду да је реч о истом народу, чије ране дуго не зарастају.

Уместо војног ангажмана, своју делатност усмерио је на образовање и васпитавање младих, кроз наставу и шири друштвени рад, доприносећи ширењу знања и подршци друштвеним променама у околностима у којима је живео. На тај начин Никита је своју улогу у новој средини дефинисао не као војник, већ као просветни радник и посредник културних вредности.

Слика 5. Прва матура Више самоуправне гимназије у Пећи 1934[15].

3.2. Параћин: наставак просветног рада и државна признања. – Након периода проведеног у Пећи, Никита свој професионални пут наставља у Параћину, који је у међуратном периоду представљао једно од средишта у којима су били

[15] Кућна архива Александра Сањникова. Прва матура Више самоуправне гимназије у Пећи, 1934.

ангажовани припадници руске емиграције. Његов долазак у овај град сведочи о континуитету укључивања руских интелектуалаца у образовни систем Краљевине Југославије, где су својим знањем и искуством доприносили развоју локалних заједница.

О значају његовог рада у Параћину сведочи документ из 1941. године, према коме је одликован краљевским Орденом Југословенске круне, који му је доделио краљ Петар II Карађорђевић, на предлог Министарства просвете[16].

Ово признање указује на високо вредновање његовог доприноса у области образовања, али и на степен интеграције руске емиграције у институционални оквир југословенске државе.

Иако је грађа о његовом конкретном раду у Параћину сиромашна, може се закључити да је овај период представљао значајну фазу у његовој професионалној афирмацији. Добијање високог државног одликовања сведочи не само о личним заслугама, већ и о ширем значају руске емиграције у просветном систему, која је у новој средини наставила да негује образовне и културне вредности.

3.3. Смедеревска Паланка: интеграција у нови друштвени поредак. – Након доласка у Смедеревску Паланку Никита Сањников наставља рад као професор у Државној реалној гимназији, где остварује значајан утицај у образовном систему. Његов ангажман у овом периоду не огледа се само у настави, већ и у ширем друштвеном деловању, чиме се позиционира као важна личност у локалној заједници. Поред предавања историје, активно је учествовао у образовању младих, настојећи да им приближи како историјске садржаје, тако и савремене друштвене процесе.

О значају његовог рада сведоче бројни документи из овог периода. Поред раније додељеног Ордена Белог орла 1942.

[16] Кућна архива Александра Сањникова. Документ о одликовању краљевским Орденом Југословенске круне од краља Петра II Карађорђевића, 1941.

године[17], његов рад је и након рата био препознат од стране нових власти. У документу Среског народноослободилачког одбора наводи се да је Никита Сањников активно сарађивао с Народноослободилачким покретом. У почетку је деловао као тумач при месном народном одбору и другим надлежним институцијама, где се показао као поуздан и савестан сарадник[18].

У истом документу истиче се да је, као професор историје, настојао да ученике што боље упозна са Народноослободилачком борбом и њеним тековинама, дајући тако значајан допринос њиховом образовном и идеолошком обликовању. Поред рада у школи, добровољно је одлазио у околна села, где је вршио агитацију у корист Народноослободилачког покрета. Оцењен је као „словенофил, политички неутралан, за службу поуздан“[19], а истакнуто је и да ужива углед међу грађанством, нарочито међу омладином.

Да је његов рад био високо вреднован потврђује и чињеница да је 1947. године добио повишицу у служби[20], што потврђује континуитет професионалних признања. Коначно, 1949. године стекао је југословенско држављанство, чиме је и формално потврђена његова потпуна интеграција у друштвени и институционални оквир нове државе[21]. Овај процес представља завршну фазу његовог преласка од руског емигранта и војног официра до признатог просветног радника и активног члана друштва.

[17] Кућна архива Александра Сањникова. Документ о додељивању Ордена Белог орла од стране краља Петра II, 1942.

[18] Кућна архива Александра Сањникова. Документ НОП о Никити Сањниковом, 1945.

[19] Кућна архива Александра Сањникова. Карактеристика НОП-а о Никити Сањниковом, 1944.

[20] Кућна архива Александра Сањникова. Документ о повишици у Паланачкој гимназији, 1947.

[21] Кућна архива Александра Сањникова. Уверење о југословенском држављанству Никите Сањникова, издато у Смедеревској Паланци, 1949.

О угледу који је Никита уживао сведочи и упечатљива епизода из периода уласка Црвене армије у Србију. Према наводима из новинских извора и завичајне литературе[22], страхујући од могуће одмазде, послао је сина у Београд, док је он са супругом остао у Смедеревској Паланци, где је убрзо био приведен. Међутим, приликом сусрета са совјетским командантом, маршалом Фјодором Толбухиним, дошло је до неочекиваног обрта. Толбухин га је позвао како би га поздравио и исказао поштовање, будући да му је Никита у Царској Русији био професор. Након кратког разговора, Никита је пуштен. Ова епизода јасно говори о угледу који је уживао као педагог, али и на трајност образовних веза које превазилазе политичке и ратне околности.

По завршетку рата, Никита је настојао да обнови контакт са отаџбином: обратио се совјетским властима с молбом да му буде омогућен улазак у Совјетски Савез. У том обраћању изражавао је снажну везаност за Русију и жељу да поново види земљу из које је био принуђен да оде[23].

Током боравка у Совјетском Савезу био је задржан од стране безбедоносних служби, које су, према сведочењима, исказале извесну наклоност према његовом држању, будући да није учествовао у војним емигратским и антисавезничким активностима. Овај догађај сведочи о сложеном положају руске емиграције, али и о Никитином ставу који није био обележен реваншизмом, већ осећајем припадности и личног интегритета.

[22] Књига Моме Весића *Надморска висина 107,07 м*. Чланак из *Политике* о лику и делу професора Саљникова. Београд 2009.

[23] Кућна архива Александра Саљникова. Писмо Никите Саљникова совјетским властима.

Слика 6. Никита Сањников са колегама и ученицима испред Паланачке гимназије 1948. године[24]

3.4. Шабац: јавни ангажман и завршетак професионалне каријере. – Након периода проведеног у Смедеревској Паланци, Никита је премештен у Шабац, где наставља свој јавни рад и активно учествује у ширењу знања и у културном животу града, обраћајући се широј публици. О његовом деловању у овој средини сведочи документ који бележи предавање одржано у организацији Народног универзитета у Шапцу, у просторијама биоскопа „Касина“, на тему Париске комуне[25]. Ово указује да је био активан и изван формалног школског система.

Премештај у Шабац одразио се и на породични живот, о чему сведочи документ из Историјског архива у Смедеревској Паланци, у коме његова супруга подноси захтев за премештај из Смедеревске Паланке у Шабац[26], како би она и супруг наставили заједнички живот и рад. Овај податак потврђује стабилност његовог положаја у новој средини, као и континуитет породичног и професионалног живота у условима честих премештаја.

Убрзо након доласка у Шабац, Никита окончава своју активну професионалну каријеру одласком у пензију. Потом се сели у Београд, где наставља живот у кругу породице, код сина

[24] Историјски архив „Верослава Вељашевић“ – Смедеревеска Паланка. Слика Никите Сањникова са колегама и ученицима испред Паланачке гимназије, 1948.

[25] Кућна архива Александра Сањникова. Плакат с најавом предавања „Париска комуна“ професора Никите Сањникова, 6. март 1951.

[26] Историјски архив „Верослава Вељашевић“ Смедеревска Паланка. Документ о молби Јелене Сањникове да се пребаци са службом у Шабац.

Виктора и унука Александра. Тиме се заокружује дуга и динамична животна и професионална путања, која је обухватила војну службу, искуство емиграције и значајан допринос просвети у више средина у Србији.

3.5. Београд и породично наслеђе. – Након одласка у пензију, Никита овај период живота проводи у Београду, у кругу породице, доживевши дубоку старост од 96 година. И у позним годинама задржао је виталност, свакодневно се бавећи гимнастиком, што сведочи о дисциплини и животним навикама формираним још у периоду војне службе. Посебно значајну улогу имао је у васпитавању свог унука, коме је преносио не само породичну традицију, већ и културне вредности руске емиграције. Васпитавао га је у духу аристократске културе, упознајући га са руском књижевношћу и читајући му руске приче, чиме је обезбедио континуитет културног наслеђа кроз генерације. Иако је до краја живота са сетом говорио о својој отаџбини и искуствима из периода Беле армије, Никита је Србију прихватио као своју нову и коначну домовину. Почетна нада у повратак временом се преобликовала у свест о трајном настањењу, нарочито након оснивања породице у новој средини. Истовремено је одржавао везе с родбином у Совјетском Савезу, настојећи да своје потомке упозна с породичним коренима и ширим културним простором из којег потиче.

Слика 7. Три генерације Сањникова (Никита, Виктор и Александар)[27]

4. Закључак: културни мостови кроз генерације

Животни пут Никите Сањникова представља изузетан пример културног и историјског повезивања различитих простора и идентитета. Од војника Беле армије и најмлађег генерала, преко емигранта јер је приморан да напусти отаџбину, до цењеног професора и просветног радника у Србији, његова биографија одражава сложен процес прилагођавања и интеграције. Посебну вредност има чињеница да се културни утицај није окончао његовим животом, већ се наставио кроз потомке.

О том континуитету сведочи и податак да су његови потомци били препознати у ширем културном простору, укључујући контакте с породицама значајних руских писаца, као што су Лав Толстој и Михаил Шолохов. Том приликом, породици је 2011. године поклоњено издање романа *Тихи Дон* са посветом, што симболички повезује књижевност, историју и личну судбину

[27] Кућна архива Александра Сањникова. Три генерације Сањникових – Никита, Виктор, Александар.

Никите, који се у том делу и помиње[28]. Књигу је добио његов унук након предавања у једном мањем граду у Казахстану, где се повремено окупљају потомци Толстоја и Шолохова. Иако се овај догађај није одиграо у Србији, он сведочи о широкој расејаности руских емиграната и њихових потомака након Октобарске револуције, као и о очувању свести о заједничком пореклу и културном наслеђу.

Стога се може закључити да живот Никите Сањникова представља својеврстан „културни мост“ – не само између Русије и Србије, већ и између прошлости и садашњости. Од емиграције као почетне тачке, до потомака који настављају да негују културно наслеђе, овај пример показује како појединац може оставити трајан траг у више друштвених и културних оквира.

Слика 8. Потомци Никите Сањникова[29]

Литература

Породична кућна архива Сањников. Документи о животу и раду Никите Сањникова (н. д.) [Family Archive of the Salnikov Household. Documents on the Life and Work of Nikita Salnikov (n. d.)]. Београд. (In Serbian)

Историјски архив „Верослава Вељашевић“ у Смедеревској Паланци. Извештај о просвети (н. д.) [Historical Archive of “Veroslava

[28] Кућна архива Александра Сањникова. Михаил Шолохов, *Тихий Дон*, са посветом, 2011.

[29] Кућна архива Александра Сањникова. Слика потомака Никите Сањникова, 2025.

Veljašević" in Smederevska Palanka. "Report on Education" (n. d.)]. Смедеревска Паланка. (In Serbian)

Мома Васић. *Надморска висина 107,07 м* [*Elevation 107.07 m*]. Београд: 2009. (In Serbian)

Шолохов, Михаил. *Тихий Дон* [*And Quiet Flows the Don*]. Москва: Изд. „Октябрь", 1928. (In Rissian)